

A szentgotthárdi patika alapításának története

Schreyné dr. Máthé Éva

III. Béla király 1183-ban a Rába és a Lapincs összefolyásánál, Szent Gotthárd tiszteletére és a ciszterci szerzetesek részére apátságot alapított, azzal a céllal, hogy a védek megművelésében, a települések megszervezésében és irányításában, más vidéken bevált módon élen járjanak és a védeket bekapcsolják az ország vérkeringésébe [1.a].

1825-ben Szent Gotthárd mezőváros mintegy 800 lakosú, kik *„többnyire Mester emberek, Molnárok, Kalmárok és Vendégfogadósok”* [9].

„Itt van az Uradalmi szék és ahhoz való tisztség a környéke pedig amelly legnagyobb részben az Uradalomhoz való mezei munkásokból és földművelőkből áll, kiknek élete módja a terméketlen föld minémiségéhez képest igen együgyű”. „A népesség száma mintegy 6000-re mégyen” [9].

A szerzetesek foglalkoztak gyógyítással a rendi előírások miatt és botanikai ismereteik révén [1.b]. Pharmacopeus működött az apátságban és Fischer József kirurgus is tartott *„Házi Patikát minden engedelem nélkül”* [11]. *„Rendes patika”* nem volt Sz. Gotthárdon.

A szombathelyi 24 éves Wechsler Antal *„Diplomatizált Apothecarius”* szándékozott apothecat felállítani Sz. Gotthárdon. 1825. május 3-án az Apát Úrnak írt könyörgő levelére az engedélyt megkapva, június 13-án a Tekéntetes Nemes Vas Vármegyéhez alázatos könyörgő levélben folyamodott: *„egy Reális Apothekának Szent Gotthárd Mező Városban /: nem lévén azon egész környékben, némelly oda való Chyrurgusokon kívül, kik ilyen szolgálatot nagy szükségben tesznek, semmi Apotheca:”* *„kegyesen engedelmet nyújtani, - meg engedvén pedig annak realisatioját a Felséges Kir: Magyar Helytartó Tanátsnál, azon nagy lelküséggel eszközölni is méltóztasson”* [6 valamint 1. és 2. melléklet].

Az 1825 évi közgyűlési jegyzőkönyvekben 1557 sz. alatt áll: *„Wechsler Antal apothecariusi Diplomája kiközlettetett,”* [7] *„az előmutatott orvosi bizonyítványokból tapasztalható alkalmas léte.”* [10].

1825 nyarán Simon Antal szombathelyi patikárius is folyamodott Sz. Gotthárdon felállítandó patika iránt [8 és 3-4. melléklet]. A Helytartó Tanács *„Augusztus 16-kán Budán költ kegyes rendelete”* szerint a Vármegyének meg kellett vizsgálni, *fenn állhat-e két patika Sz. Gotthárdon?* *„Szeptember*

első napján Szalay Imre a vármegye 2-ik orvosa” „Szent Gotthárd Mező Városba kimenvén főiustelendő Mayer András Prior és Admisitrátor urat Cseh József uradalmi Fiskális Urat és Fischer József ott lakó seborvost meg hallgatván”: A lakosság számára , összetételére, valamint a seborvos házi patikájára tekintettel és mivel „a legközelebbi patikák pedig 2-3 s 4 óra járásnyire, úgy mint Körmenden, Németújváron [a szerző megjegyzése: mai Güssing Ausztriában, a burgerlandi tartományban] /:Fölöstöm :/ [a szerző megjegyzése: a mai ausztriai Fürstenfeld] Stajerországban vagnak, valamint mindezek e környék lakóinak meg elégedésére szolgálnak” [9 valamint 5. és 6. melléklet] - jelentette. A közgyűlés véleménye szerint az Uradalom által már jóváhagyott egy patika „nagy nehezen fent álhat is, de kettő a legnagyobb forgalmatosság avagy maga meg huzása mellett is éppen nem boldogulnak” „magukat fent nem tarthatván nagy nagy károkkal lenni meg szüntenek. többnyire pedig az Uradalom előbbeni, és másnak már adott ígéréteben megmaradván utóbbinak kérését nem boldogíthattya” [9].

A szeptember 15-i közgyűlés végzése: „Simon Antal kérelmét e részben elől nem segélhetjük” [9] – október 7-én lett a Helytartó Tanácsnak beküldve.

Az október 18-án 27040 sz. alatt költ kegyes intézésre Wechsler Antal ügyét összefoglalta a nemesi gyűlés: „minek utána a folyamodónak az elől mutatott Orvosi Bizonyítványokból tapasztalható alkalmas léte tekintetéből egy új Patikának Sz Gotthárdon leendő felállítása az illető Földes Uraságok és általunk is ezen esztendei jún. 13.-án tartott közönséges gyűlésünkben már meg engedtetett volna, annak ebbéli kérelme eránt részünkről továbbá is semmi észrevételünk nintsen. – Hogy az Fels. Cs. H. és a N.M.H.Tanács [a szerző megjegyzése: Felsőcséreg Helytartó és Nagy Méltóságú Helytartó Tanács] is e részben megerősíteni méltóztasson ezennel alázatosan könyörgünk. Költ:1825-ik esztendei nov. 7-én” [10].

Az 1826. január 3-i Budáról jött utasításban az állt: a seborvost a patikai szerek kiszolgáltatásától el kell tiltani. A közgyűlés április 10-én jelentette: „az ottan levő sebb orvosnak Házi Patikája eddig is tsak azon okból nézetetett el ottan mind eddig más rendes patika sem volt ,úgy a rendes Patika kinyittatásával azon amugy is minden engedelem nélkül tartott Házi Patikának meg szünnie kell, és így minekutánna egy rendes Patika emlétett Sz. Gotthárd városában orvosunk fellebbi tudósítása szerént is valamint hogy szükséges, úgy az ottan illendően fenn is álhatna magát eltartatván a kívánt Patikának ottan leendő felállítását a folyamodó Vechsler Antalnak megengedettni alázatosan véljük.” [11].

„Minekutánna a Szent Gotthárdi ujjonnan felállított Apatika a T. N. Vr-gye kegyes engedelméhez képest végképpen elkészült volna,” Wechsler Antal kérte patikájába a „szokott vizitatio végett á helybéli T. N.Vr megye Physicusát Szalay Imre Urat kegyessen ki küldeni.” [12 és 7. melléklet].

Az ellenőrzés eredményéről nincs dokumentum. Szalay Imre jelentéséből kiderül: Fischer József seborvos a házi patika működtetésétől elállt, szereit eladta Wechsler Antalnak 200 dukátért. Az orvos augusztus 30-án volt a mezővárosban a H. Tanács „SZ. Jakab havának [a szerző megjegyzése: július hónap] [2] 18.án költ kegyes kérésére.”

A Sz. Mihály hó [a szerző megjegyzése: szeptember hónap] [2] 4-i Kis Gyűlés így kérte a „kegyes Engedmény Levél” kiadását : „a Szent Gotthárdi Uradalomnak ottan fel állítandó Rendes Patika kinyitása ellen semmi Észrevétele, vagy Ellenvetése nintsen; úgy Fischer József ottan lakó Seborvosnak előtt tartani szokott kis Házi Patikája által engedésérül szolló hiteles Bizonyítványokat a maguk eredetében” „alázatosan bé küldvén : Vechsler Antal kitanult, jó magaviseletü Patikáriusnak ottan leendő Patikája fel állítása tárgyában , minden nehézségek elhárítva, és környül állások felvilágosítva volnának; egyéb eránt pedig Megyebéli orvosunknak ezen alkalmatossággal tett hivatalos jelentése szerént a mostan igen uralkodó vérhas nyavalyának hamarossan való gyógyítása is azon a vidéken egy különös rendes Patikát mennél előbb megkivánna.” [13].

A nyitás pontos időpontja nem ismert, valószínű október hónapban volt.

Az újonnan nyílt patika a városban lakó Amersin János materialista kalmárt aggodalommal töltötte el és november 6-án könyörgő levélben fordult a Vármegyéhez: ha a „patikárius ötöt némelly Szerek árultatásatul el tiltatni kérné, azt Kérelmétül el vettetni, - magát a Mégis folytatott mindennemü Materialis szereknek árulása jussában kegyesen meghagyni könyörög.” Indoklása szerint: „a Materiális Portékák alatt minden szerek, mellyek az Emberiségnek minden napi Szükségére/: akármely tekintetből is :/ szükségesek, értetődnének is azoknak árulása a Mercantilis Törvény szerént tilalmazva sem volna, sőt a Publicum Háza [a szerző megjegyzése: Országgyűlés] nélkül nem is tilalmaztathatna , ellenben pedig itt Patikus Urnak tsak ippen az Orvos Urak által irtt Recepták szerént tartozna az Orvosságokat ki adni, semmi oka sem láttatik, miért lehetne engemet azon portékáknak, mellyeket nem tsak én régi időtül fogva Sz Gotthárdon minden ellenkezés nélkül, és a Monarchiában bé vett szokás szerént árultam, és árulok, azoknak további árultatásatul tilalmazni, annál is inkább, minthogy Patikárius Urak magok is némelly, magoknak Szükséges Szereket, a Materialistákra szorulnak, némelly okokra nézve is” [15 és 8-9. melléklet].

1827. február 8-án Szabó István szolgabíró és Szalay Imre orvos „Sz. Gotthárdi Mező Városba ki menvén, s a feleket maguk elébe hívván azon tekintetből hogy egyik a másik nélkül majd alig lehetne el, annyiban tudnillik hogy a Patikárius maga is az illetén materialistától ki nagyobb mennyiségben némelly Szereket árulni szokott, a szükségeseket vásárolná, egy mással meg egyeztessük oly formán ,hogy Amersin Materialista a maga szereit nem apró, hanem nagyobb mennyiségben

árulhassa, amelly ebbéli egyeztetésben maguk is előttünk meg megnyugatnak” [15]. Amersint a „*Medicinalis szerek árulásától*” eltiltották „*egyebek árulásában*” meghagyták.

1820-ban a Királyi Magyarország területén 254 gyógyszertár volt, 1830-ban 330 gyógyszertárat jegyeztek. 1826 őszen, amikor a szentgotthárdi gyógyszertár megnyílt kb. 300 lehetett. A patikák a városokban a főtéren, vagy annak közelében nyíltak meg.

A szentgotthárdi is a főtéren, a jelenlegi gyógyszertár helyén állt [5]. Az 1828. évi összeírásakor Dr. Varga Ferenc orvosé volt az épület [1.c] [a szerző megjegyzése: 1967-ben az épületet lebontották és újra építették, de a pincéje az eredeti maradt]. Érdekes, az összeírás Wechsler Antalt szolgálként említi (bérlő lehetett). Ugyanebben a kimutatásban a patikus Sz. Gotthárd adózó családfői között szerepelt [1.c]. 18-60 éves családtagja 2 fő, honoratios 1 fő (Mály Mátyás), cseléd 1 fő volt [1.c].

Csak 40 éves korában, 1841. november 27-én nősült meg [4]. Menyasszonya a rábakeresztúri [a szerző megjegyzése: a mai Ausztriában lévő Heiligenkreuz in Lafnitztal] Omisl Franciska 30. évében járt. A vőlegény születési helyeként Szepetnek áll [a szerző megjegyzése: akkoriban Vas megye, ma Zala megyéhez tartozik]. Tanúja: Amersin János kereskedő [4], akinek a boltja a patika melletti házban volt [5].

1842-ben született gyermekük anyakönyvi bejegyzése különös: ápr. 18-a, -- Ödön – áthúzva - Jenő. (Vesd össze: A kőszívű ember fiai.) [4]. 1849. november 25-én a Halottak Anyakönyvében ez áll: „*Wechsler Antal patikus 8 éves Eugénia nevű leánya elhunyt*”. A halálozási időpontokról egy másik könyvet is vezettek évtizedeken át, családnevek szerint. Itt az 1849-ben elhunyt Wechsler, ismét Jenőként szerepel! [3]. Hermina leányuk megérte a felnőtt kort.

Az első gyógyszerész, Wechsler Antal 1847. május 5-én hunyt el, segédjéről is tudunk: „*1848. júl.5-én Mály Mátyás 58 éves gyógyszerészegéd szélütésben halva találtatott az erdőben*” [3].

Franciska Wechsler († 1856. március 25.) kilenc évvel élte túl férjét, Antalt és őrá szállt a tulajdonlás joga [3].

Sajnos, nem maradt fent dokumentum ki működtette tovább a patikát.

Az 1857 évi sz. gotthárdi összeírásban Grossmann Frigyes patikus háztulajdonosként szerepelt [1.c]. A patika-ház tulajdonosa még mindig Varga Ferenc orvos volt.

Lehet, hogy Grossmann már Wechsler halála után átvette a patikát?

Felhasznált irodalom és források:

1. Szentgotthárd Nagyközség Tanácsa: Szentgotthárd Helytörténeti, Művelődéstörténeti, Helyismereti Tanulmányok (Sylvester János Nyomda, Szombathely, 1981), illetve fejezetei:
  - a. Zlinszkyné Sternegg Mária: A szentgotthárdi ciszterci apátság története és művészetének emlékei (1183-1878) - 365. old.
  - b. Janny Géza: Az egészségügy - 694-695.old.
  - c. Simonffy Emil: Adatok a társadalom történetéhez a XVIII-XIX. században. Táblázat - 202. old.
2. Szentpétery Imre: A kronológia kézikönyve (Könyvért, Budapest, 1985)
3. Halottak Anyakönyve III. 1827 – 1866, Szentgotthárdi Plébánia
4. Esketések, Keresztelések Anyakönyve 1827 – 1866, Szentgotthárdi Plébánia
5. Csuk Ferenc helytörténész munkája: <http://www.csuk.hu/> - Helytörténet - Főtéri házak.

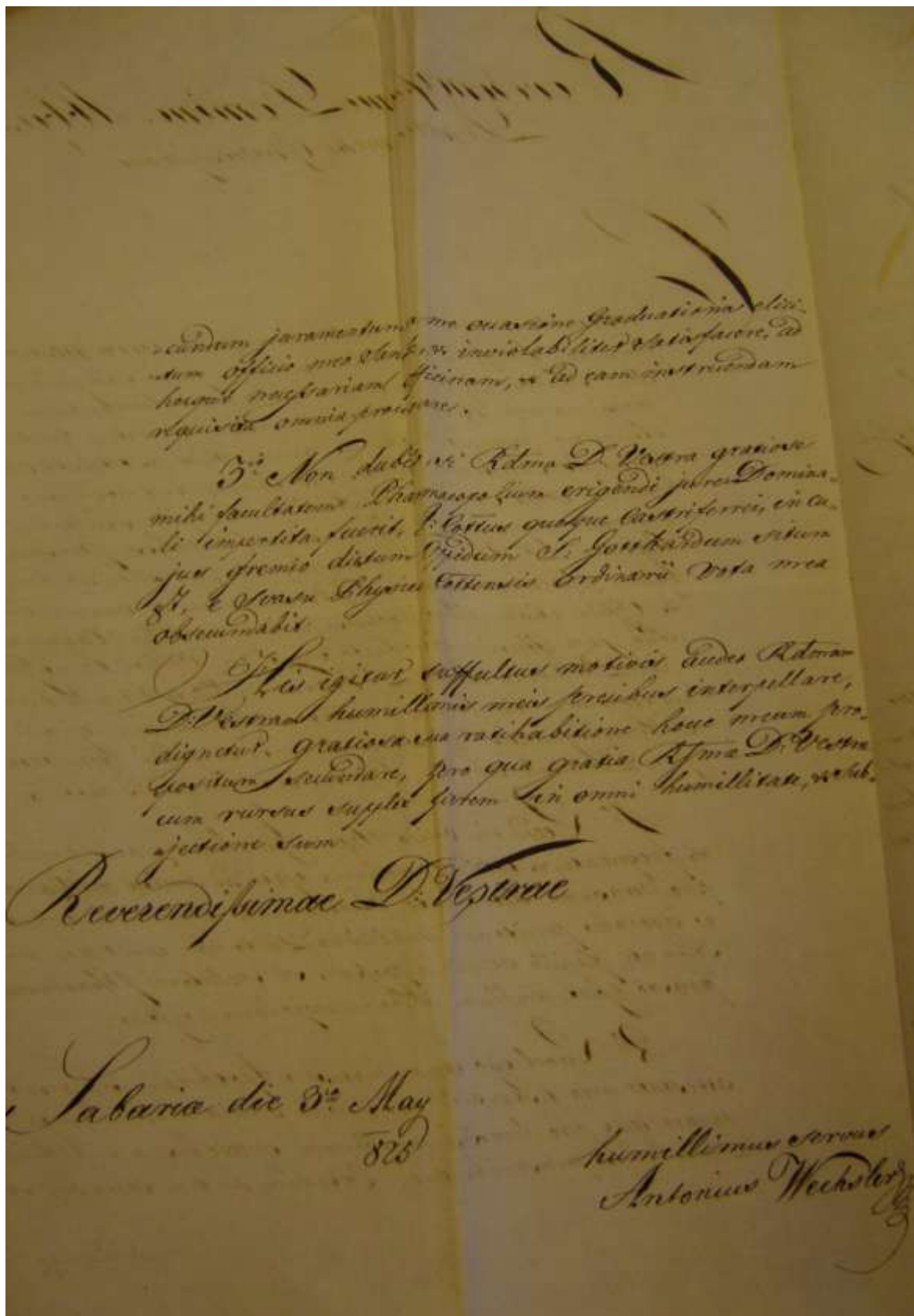
Vas Vármegye Nemesi Közgyűlésének iratai, Közgyűlési jegyzőkönyvek:

6. 1542, 1825. év
7. 1557, 1825. év
8. 2435, 1825. év
9. 2436, 1825. év
10. 2542, 1825. év
11. 498, 1826. év
12. 1399, 1826. év
13. 1477, 1826. év
14. 2693, 1826. év
15. 401, 1827. év

Mellékletek:

1. melléklet: Wechsler Antal latin nyelvű levele az Apátnak /1825. év, 1542 I. lap 1. oldal/
(megjegyzés: a címzett az iraton nem látszik)
2. melléklet: Wechsler Antal kérelme a Vármegyéhez /1825. év, 1542 I. lap 2. oldal/ (megjegyzés: Ebben hivatkozik az Apáthoz május 3-án írt levelére).
- 3-4. melléklet: Simon Antal ügye /1825. év, 2436 I. lap 2. és 3. oldal/
5. melléklet: Szalay Imre jelentése /1826. év, 498 II. lap 1. oldal/
6. melléklet: Szalay véleménye /1826. év, 498 II. lap 2. oldal/
7. melléklet: Wechsler Antal vizitációt kér /1826. év, 1399 I. lap 1. oldal/
- 8-9. melléklet: Amersin János levele /1827.év, 401 II. lap 2. és 3. oldal/

1. melléklet: Wechsler Antal latin nyelvű levele az Apátnak /1825. év, 1542 I. lap 1. oldal/
(megjegyzés: a címzett az iraton nem látszik)

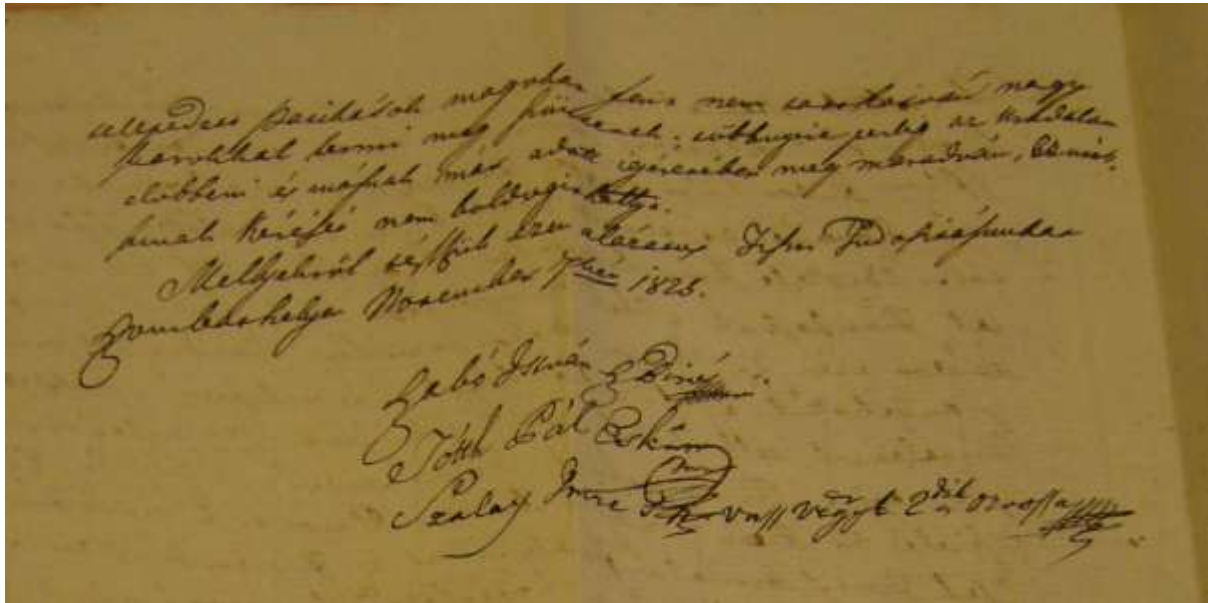

5. melléklet: Szalay Imre jelentése /1826. év, 498 II. lap 1. oldal/

Mellett a Nagy-Helmisvári Jézus Szűzanyai Szentlélek-
mal az e helyi 1826. Esztendői Immárium 3. 22. §-ban.
alatt azonosít. valyon azon 3. 11. §-ban is. Jóllehet. Muzsi
Városban egy Apátura. am. esetben ha az ott levő Seb
Orvos az Apáturai Szentlélek Szentlélek Szentlélek Szentlélek
mel egy rendes Apáturalal fel álltatásainál meg
tartományi kell. el. telenk. meg. Albatna. 2. Avandó Vile.
menny ezant. teltt. Kézzel. Rendelése is arra lett. A.
Vegyel. Vigéise. kovekeseiben. Alarot. jara. jelentem. hogy
a fene. idebelle. Hozni. Városban. mely. mind. egy. 800.
a. hozni. tartozandó. Konyer. jedig. 6000. Személyig. való.
Képvizet. magában. foglal. azon. Vétől. de. ha. az. ott. levő
Seb. Orvos. az. Apáturai. Szentlélek. Szentlélek. Szentlélek. Szentlélek
tellenk. egy. Rendeseim. való. Apátura. Ammival. is. int. társ.
jara. alhat. mivel. azon. Városból. az. illyes. rendes. Apa.
tellenk. 3. is. 4. óra. jár. ónyira. am. a. mult. 1825. Eszt.
H. hi. phint. ezen. es. domb. Skolla. is. a. 3. 11. Vegyel. be.
adott. tovatal. tud. id. is. hi. telt. et. et. is.
azon. Városi. fobbnyire. Muzsi. Emberekből. Kalmarokból.
Molnárokból. is. Pordigfogadókból. kovekese. is. Eggen.
jobb. sor. Emberekből. a. Hozni. az. orvos. is.
reket. gyatort. társ. harn. Kelt. Lombathelyen. Apát.
1826. Eszt.

Szalay Imre S. A.
Vagy Vegyel. 2. Orvos.

6. melléklet: Szalay véleménye /1826. év, 498 II. lap 2. oldal/

498.

31.

Legh. Rendelési Velemlénye
Szalay János P. Orvostud. tanár
az más, hogy az érem 3. sz. volt
Vizsg. Sz. Goltshardt. Kései
Városban egy Kórházban volt
Apudita a helyen is volt
mégis igen is jóval állhat.
Köszönöm fel. 1826. 3. sz. sz.
T. sz. sz. sz.

1826. Évi. Apr. 10. Kés. Szalay János

7. melléklet: Wechsler Antal vizitációt kér /1826. év, 1399 I. lap 1. oldal/

Urköztetés Szentvármegye
Nagybányai Uraim.

Meghatározom Szent János kórház újraszerve-
lésiért Ajánlatot tenni. No. Végre, kégyes és,
szelvények kijavításhoz a kórházban való,
készenlésem melly alapszolgálatot követek, mel-
lyel a kórházban a kórházban végzett a hely-
ségi. A. No. Végre Physicusok Dr. Wechsler
Jure Uras kégyesen ki küldeni.

Mely kégyeseket, a' minden újabb
szelvények, magamat gratiajába ajánlatok,
el halok.

Urköztetés Szentvármegye

leg alapszolgálatos
Wechsler Antal
Szent János kórház

